

И.Арабаев атындагы КМУ жана Ош мамлекеттик университетине караштуу Д 13.23.681 диссертациялык кеңештин эксперти Орускулов Тимур Раевичтин 13.00.02-окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (информатика), педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган Кабылова Света Амантуровнанын **«Информатиканы окутуунун теориясы жана методикасы курсун окутууда студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун технологиясы»** деген темадагы диссертациясына

Эксперттик корутундусу

Эксперт, изденүүчү Кабылова Света Амантуровна тарабынан жазылган **«Информатиканы окутуунун теориясы жана методикасы курсун окутууда студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун технологиясы»** деген темадагы диссертациясын карап чыгып, төмөндөгүдөй тыянакка келди:

1. Диссертациялык кеңешке диссертацияларды коргоого кабыл алуу укугу берилген адистикке иштин дал келиши.

Сунуш кылынган кандидаттык диссертация диссертациялык кеңештин профилине туура келет.

Иште 13.00.02 окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (информатика жана билим берүүнү маалыматташтыруу) адистигинин паспортуна толугу менен жооп берүүчү студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун технологиясын түзүүнүн илимий методдоруна изилдөө жүргүзүлгөн.

2. Иштин максаты катары Жогорку окуу жайларда «Информатиканы окутуунун теориясы жана методикасы» курсун окутууда студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун технологиясынын иштеп чыгуу жана ишке ашыруунун жолдорун аныктоо каралган.

Коюлган максат диссертацияда төмөндөгү милдеттерди аткаруу менен чечилген:

1. Изилдөө проблемасы боюнча адабияттарга талдоо жүргүзүүнүн негизинде студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун зарылдыгын аныктоо.

2. Студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүнүн структурасын жана мазмунун аныктоо.

3. Информатиканы окутуунун теориясы жана методикасы курсун окутууда студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун технологиясын иштеп чыгуу.

4. Иштелип чыккан технологиянын натыйжалуулугун педагогикалык эксперимент жүргүзүү жана анын жыйынтыктарын талдоо.

Биринчи милдетти чечүүдө педагогикалык адабияттарга жана окумуштуулардын көз караштарына талдоо жүргүзүүнүн негизинде студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун зарылдыгы, проблеманын изилдениш жана учурдагы абалы аныкталган. «Изилдөөчүлүк компетенттүүлүк» түшүнүгү тууралуу окумуштуулардын бир нече көз караштары чечмеленген. Кыргыз изилдөөчүсү Г.С. Султанбаеванын кандидаттык диссертациясында AVN чөйрөсүнүн интерфейстеринин жана билим берүү портфолиосунун технологияларын колдонуунун негизинде студенттердин изилдөөчүлүк компетенцияларынын калыптаныруу маселесин, ал эми Е.Т. Ергешовдин диссертациясында болочоктогу тарых мугалимдеринин изилдөөчүлүк компетенттүүлүгүн калыптандыруунун илимий-педагогикалык негиздерин аныктоо маселеси көрсөтүлгөн.

Ошондуктан, студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн элементтерин калыптандыруунун зарылдыгы жөнүндө көрсөтүлүп, изилдөөчүлүк компетенттүүлүк студенттерди изденүүчүлүккө, коюлган проблеманы чечүүдө тиешелүү маалыматтарды издеп табууга, аларды сын көз караш менен иргеп алууга, алардын жалпылаштырып, системалаштыруунун негизинде жаңы билимдерди таап, иштеп чыгууга көнүктүрөөрү тууралуу каралган.

Экинчи милдетти чечүүдө студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүнүн структурасы жана мазмуну аныкталып, студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүнүн калыптандыруу үчүн *мотивациялык, когнитивдик, коммуникациялык, технологиялык, рефлексиялык* компоненттери каралган. Мында ар бир компонент студенттердин билимдерин тереңдетүү, изилдөө, талдоо, максат кое билүү менен милдеттерди чече билүү жөндөмдөрүн калыптандырууга багытталган.

Үчүнчү милдетти чечүүдө коюлган максат жана милдеттерге ылайык, изилдөөнүн илимий методдору: *анализ жана синтез изилдөөчүлүк методдору, салыштыруу, байкоо жүргүзүү, моделдөө, анкеталык сурамжылоо, тестирлөө, педагогикалык эксперимент* методдору колдонулган. Студенттердин өнүгүшүн башкаруу үчүн окутуучу компетенттүү болушу зарыл экендиги каралып, ушуга байланыштуу студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун технологиясы иштелип чыккан. Студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун максаттарын, милдеттерин, тибин, формасын, методдорун, оптималдуу тандап уюштуруу менен алардын инсандык өзгөчөлүгүн калыптандыруу жана окутуу процесинде инсанга багытталган окутуу ишке ашырылган, технологиянын элементтерине мүнөздөмө берилген.

Төртүнчү милдеттин чечилиши эксперименталдык изилдөөнүн милдеттерине жана иштелип чыккан планга ылайык үч-этаптуу (абалды аныктоочу, изденүүчү жана окутуучу) педагогикалык эксперимент жүргүзүлгөн. Мында изилдөөнүн төртүнчү милдети ишке ашырылган: 1) абалды аныктоочу эксперимент (2021–2022 жж.); изденүүчү эксперимент (2022–2023-жж.); 3) жыйынтыктоочу окутуучу эксперимент (2023–2024-жж.). Эксперимент башталар алдында студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүнүн баштапкы деңгээлин аныктоо максатында алдынала текшерүү жүргүзүлгөн. Мында билгичтикти аныктоочу анкета колдонулган (1-тиркеме). Эксперименталдык группалар үчүн жумушчу программанын негизинде тиешелүү темаларга изилдөөчүлүк материалдарды камтыган өз алдынча тапшырмалар колдонулган (3-тиркеме). Ал эми контролдук группалар үчүн кадимки жумушчу программасынын негизинде сабактар өткөрүлгөн.

С.А. Кабылованын диссертациялык ишине коюлган милдеттер толугу менен чечилген. Диссертациянын изилдөө объектиси анын максатына жана милдеттерине ылайык келет.

Диссертациянын темасынын актуалдуулугу. Азыркы учурда илимий-техникалык прогресстин өсүшү, жогорку окуу жайларында билим берүү системасынын реформалоону ишке ашыруунун негизги механизмдеринин бири болуп, натыйжага багытталган билим берүүгө өтүү, окутуу процессинде компетенттүүлүк мамиле кылуу жана студенттин жекече

окуу траекториясын түзүүгө жардам берүү менен, анын өз алдынча билим алуусун камсыз кылуу эсептелет. Бул окутуу процессин туура уюштурууну, студенттердин окуу жетишкендиктерин жөнгө салып турууну шарттайт. Ушуга байланыштуу изилдөөчүлүк компетенттүүлүк студенттерди изденүүчүлүккө, коюлган проблеманы чечүүдө тиешелүү маалыматтарды издеп табууга, аларды сын көз караш менен иргеп алууга, аларды жалпылаштырып, системалаштыруунун негизинде жаңы билимдерди таап, иштеп чыгууга көнүктүрөт. Бул компетенттүүлүктөрдү калыптандырууда «Информатиканы окутуунун теориясы жана методикасы» курсунун ролу жогору. Окумуштуулардын ырастоолоруна ылайык, ар кандай компетенттүүлүк өзүнүн ишмердүүгүнө карата өнүгүп, калыптанып келет. Бирок, информатиканы окутуунун теориясы жана методикасы курсун окутууда студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу маселеси боюнча азыркы күндө изилдөөлөр жокко эсе.

3. Илимий натыйжалар. Иште 13.00.02 окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (информатика жана билим берүүнү маалыматташтыруу) адистиги боюнча илимдердин өнүгүшү үчүн бир кыйла мааниге ээ жаңы теориялык натыйжалар келтирилген. Алынган натыйжалардын азыркы илим чегинде илимий жаңылыгы бар:

- студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрү түшүнүгүнүн изилдениш абалы, калыптандыруунун зарылдыгы каралган;

- студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүнүн мазмуну менен структурасы аныкталган;

- информатиканы окутуунун теориясы жана методикасы курсун окутууда студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун технологиясы түзүлүп, аны ишке ашыруунун жолдору негизделген;

- студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптанышынын критерийлери, көрсөткүчтөрү жана деңгээлдери иштелип чыккан.

Алынган илимий жыйынтыктар толук негизделип берилген, теориялык жана практикалык мааниге ээ.

Диссертациялык иш 13.00.02 окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (информатика жана билим берүүнү маалыматташтыруу) илиминин квалификациялык белгилерине туура

келет.

4. Алынган натыйжалардын практикалык маанилүүлүгү

Изилдөөдө алынган теориялык жоболор, методикалык сунуштар жогорку окуу жайларда кесиптик курстарды окутууда, мугалимдердин кесиптик чеберчиликтерин жогорулатуу курстарында жана бул темага байланыштуу илимий изилдөөлөрдү улантууда пайдаланышы мүмкүн.

5. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна дал келиши

Автореферат толугу менен диссертациянын мазмунуна, анда коюлган изилдөөнүн максат жана милдеттерине дал келет.

6. Айрым мүчүлүштүктөр:

- диссертацияда айрым грамматикалык, стилистикалык каталар бар;
- изилдөөдө колдонулган адабияттардын тизмесинде жалпы 166 булак берилген. Кээ бир адабияттардын катар номери жылышып кеткен;

7. Сунуштар:

Жогорудагы айтылган кемчиликтерди оңдоо жана каталарды жоюу.

8. Сунуштамалар:

Окутуунун заманбап методдорун (активдүү жана интерактивдүү) студенттерди изилдөөчүлүк ишмердүүлүккө үйрөтүүнүн жаңы деңгээлин камсыз кылуучу ыкмалар катары пайдаланса өз алдынча иштөөгө өбөлгө болмок.

9. Корутунду:

Диссертациялык изилдөөдө коюлган максаттын жана милдеттердин аткарылышы боюнча жалпысынан төмөнкүдөй жыйынтыктарды чыгарууга болот:

- Педагогикалык адабияттарга талдоо жүргүзүлүп «изилдөөчүлүк компетенттүүлүк» түшүнүгүнүн изилдениш абалы иликтөөгө алынган;
- Студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу боюнча структурасы катары *мотивациялык, когнитивдик, коммуникациялык, технологиялык, рефлексиялык* компоненттери иштелип чыкты жана алардын мазмуну аныкталган;
- Студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу маселесин ийгиликтүү чечүү үчүн технология иштелип чыккан жана технологиянын эффективдүүлүгү эки окуу жылында информатиканы

окутуунун теориясы жана методикасы курсун окутуу учурунда тастыкталган.

Жогорудагылардын негизинде И. Арабаев атындагы КМУ жана Ош мамлекеттик университетине караштуу Д 13.23.681 диссертациялык кеңешине, педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган Кабылова Света Амантуровнанын «**Информатиканы окутуунун теориясы жана методикасы курсун окутууда студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун технологиясы**» деген темадагы 13.00.02 окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (информатика жана билим берүүнү маалыматташтыруу) адистиги боюнча диссертациясы КРнын УАКнын талаптарына жооп берет, өз алдынча аткарылган жана бүткөрүлгөн изилдөө болуп саналат. Ошондуктан жогорудагы көрсөтүлгөн кемчиликтерди эске алып, ондогондон кийин Д 13.23.681 диссертациялык кеңештин отурумунда алдын ала коргоого сунуш кылам.

Эксперт:

И. Раззаков атындагы Кыргыз мамлекеттик

техникалык университетинин

Кыргыз-герман техникалык институтунун

профессору, п.и.к.

Т.Р. Орускулов

Т.Р. Орускулов

Т.Р. Орускуловдун кол тамгасын тастыктайм.

Аманжол